

Kompetencje profesjonalno - zawodowe sędziów piłki nożnej

Dorota Kozłowska¹, Wojciech Ryszkowski², Łukasz Kul³

¹ Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego i Turystyki w Białymstoku

² Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie

³ Studenckie Koło Naukowe Organizacji Turystyki i Rekreacji WSWFiT w Białymstoku

Wprowadzenie w problematykę

Sędzia piłkarski to jeden z zawodów, na którym spoczywa ogromna odpowiedzialność, a podstawą jego wykonywania jest pozyskany i utrzymywany autorytet (G. Guce, P. Wasielewski). Czuwa on nad prawidłowym przebiegiem zawodów oraz przestrzeganiem reguł gry. Jest to niezwykle trudne i skomplikowane zadanie, które wymusza posiadanie ogromnego zakresu wiedzy i umiejętności (M. Fudala). Literatura jak dotąd mało miejsca poświęcała przedstawicielom sportowej temidy, których obecność jest nieodłączna podczas każdego zawodów sportowych.

Jak wskazuje T. Sahaj, „dobry sędzia nie musiałby martwić się o pracę – o jego wartości decydowałyby kompetencje i rynek usług” (T. Sahaj 2007, s. 121). O kompetencjach sędziów decydują nie tylko umiejętności osobowe, społeczne, etyka, ale także przepisy w stosunku do których sędzia piłki nożnej zobowiązany jest się dostosować, a jednocześnie tak sędziować mecz, aby nie posądzano go o postronność. Sędziowanie meczu trwa bardzo krótko. Dziewięćdziesiąt minut na boisku i ogrom słyszanych wulgaryzmów (MP Rzeczpospolita 2006), lub pogoń za sędzią do lasu (PAP Sędzia uciekł przed kibicami do lasu 2011) nie ułatwiają pracy. Szybkość akcji na boisku, dokładne śledzenie zachodzących zmian, reagowanie na nie w stosownym czasie i szybkość podejmowania decyzji: wskazywania kar i upomnień składa się na złożoność zawodu. W artykule dotyczącym sędziowania wskazuje się, iż ...”zadanie sędziego sportowego jest bardzo podobne do roli, jaką w nauce ma do odegrania filozof. Obaj mają trafnie zdiagnozować rzeczywistość, dokonać właściwej oceny istniejącego stanu rzeczy, wydać sprawiedliwy i zgodny z prawdą werdykt” (T. Sahaj, 2007).

Na piłce jak i na polityce znają się podobno wszyscy stać też praca sędziego jest bardzo trudna. W odróżnieniu do wszystkich obserwatorów widowiska musi on podjąć prawidłową decyzję w ułamku sekundy bez korzystania z powtórki danej sytuacji. Intensyfikacja gry spowodowała wzrost brutalności podczas meczu, chęć zwycięstwa za wszelką cenę przyczyniła się do prób wprowadzenia rozjemcy w błąd podczas spotkania. Kontrola tych zjawisk spoczywa na barkach sędziego. Z tych zagadnień wyłania się problem główny odnoszący się takich kompetencji sędziego piłki nożnej, aby w czasie prowadzonych przez niego zawodów, zawodnicy pokazali pełnię swoich możliwości, a widzowie mogli emocjonować się piękną grą nie zwracając uwagi na poczynania „pana z gwizdkiem”.

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie pożądanych kompetencji profesjonalno – zawodowych w zawodzie arbitra piłki nożnej w opiniach sędziów piłkarskich.

Można założyć, iż najwięcej kompetencji profesjonalnych powinno kształtować się na poziomie bardzo wysokim i wybitnym w praktyce zawodowej sędziego piłki nożnej.

W związku z problematyką, celem, oraz hipotezą zastosowano następujące **pytania badawcze**:

1. Na jakim poziomie oceniane są kompetencje profesjonalne wśród sędziów piłki nożnej?

2. Które z nich są najważniejsze w opinii i ocenie największej populacji badanych sędziów?

Do realizacji zadań zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, obserwację i technikę opartą o kwestionariusz ankiety. Posłużono się skalą Likerta w celu oszacowania poziomu wartości kompetencji.

1. Szczegółowa charakterystyka badanych sędziów piłki nożnej

Badania ankietowe przeprowadzono na terenie województwa podlaskiego wśród 68 czynnych zawodowo sędziów piłki nożnej. Na Podlasiu jest ponad 135 sędziów czynnych zawodowo, ponad 110 nieczynnych zawodowo i około 130 sędziów próbnych. Do badań przystąpiło 68 osób obu płci. Wzięła w nich udział tylko jedna kobieta, pozostali stanowili mężczyźni. Profesja sędziego piłkarskiego bardzo długo była zarezerwowana dla panów. Jednak współcześnie coraz więcej kobiet zgłasza się na kursy sędziowskie, co można wiązać z rozwojem piłki nożnej kobiecej. W artykule „Czy kobiety nadają się do sędziowania?”, podkreśla się niezmienną mentalność naszego kraju wskazującą na to, iż mężczyźni ciągle są lepiej postrzegani, jako sędziowie piłki nożnej. Panie sędziny radzą sobie na boiskach nie gorzej niż panowie sędziowie, a czasem nawet mogą łatwiej nawiązać kontakt z piłkarzami ze względu na swoją płć (tab. 1).

L.p.	Płeć	N= badanych	Udział %
1.	Kobieta	1	1,47%
2.	Mężczyzna	67	98,53%
Razem:		68	100%

Tab. 1. Płeć badanych

Źródło: Opracowanie własne

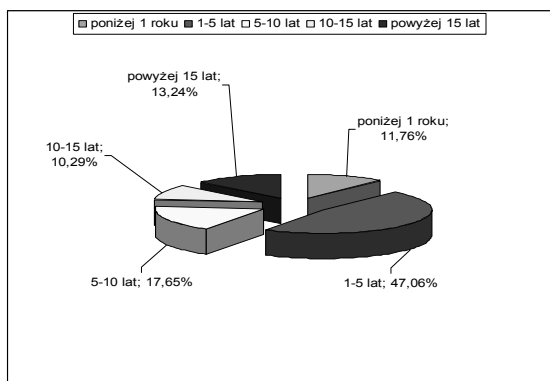
Zdecydowana większość ankietowanych to sędziowie przed 40 rokiem życia. Badani po 40 roku życia stanowili 11,76%. Większość badanych stanowiły osoby pomiędzy 26 a 40 rokiem życia (48,53%) i między 18-25 rokiem życia (39,71%) (Tab.2).

L.p.	Wiek	N= badanych	Udział %
1.	18-25	27	39,71%
2.	26-40	33	48,53%
3.	Powyżej 40	8	11,76%
Razem:		68	100%

Tab. 2. Wiek badanych

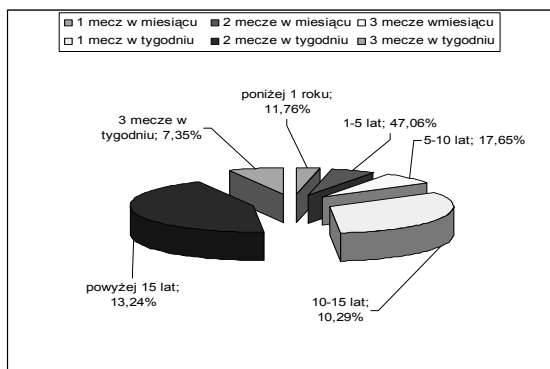
Źródło: Opracowanie własne

Kariera sędziowska większości badanych trwa od roku do 5 lat (47,06%). Liczną grupę stanowią też sędziowie, którzy mogą pochwalić się już 5-10 letnim stażem (17,65%). Kolejną grupę badanych 13,24% stanowią najbardziej doświadczeni arbitrzy, którzy sędziują już ponad 15 lat. Nieco mniej, bo 11,76% ankietowanych to sędziowie, którzy dopiero poznają tajniki sędziowania i prowadzą zawody krócej niż jeden rok. Najmniejsza grupa 10,29% stanowią arbitrzy, których staż wynosi już ponad 5, a nie więcej niż 10 lat (Ryc.1).

Ryc. 1. Staż w praktyce sędziego piłki nożnej
Źródło: Źródło własne

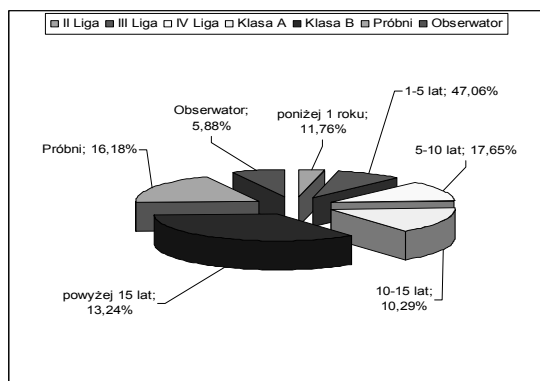
Na podstawie przeprowadzonych badań wśród 68 sędziów piłki nożnej można stwierdzić, iż najwięcej osób sędziuje średnio 2 mecze w tygodniu (44,12%). Nieco poniżej jednej trzeciej badanych sędziuje mecze jeden raz w tygodniu (32,36%). Nieliczne osoby sędziują mecze 3 razy w tygodniu lub więcej niż trzy razy w tygodniu (7,35%). Niewiele, gdyż 4 osoby stanowiące 5,88% respondentów sędziuje 2 mecze w miesiącu. Najmniejsza ilość osób stanowiąca 2,94% badanych sędziuje mecze jeden raz w miesiącu. Na podstawie badań można domniemywać, iż respondenci posiadają duże doświadczenie w zakresie sędziowania meczów piłki nożnej (Ryc. 2).

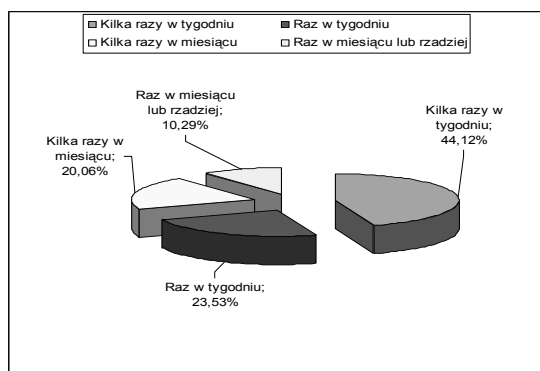
Ryc. 2. Liczba prowadzonych spotkań przez arbitra w określonym czasie
Źródło: Źródło własne

Większość ankietowanych sędziów 29,41% prowadzi zawody Klasy B. Następną w kolejności grupą są arbitrzy próbni, którzy stanowią grupę 16,18%. Niewiele mniej sędziów prowadzi KOS 14,71%, Klasę A 13,24%, IV Ligę 10,29% i III Ligę 7,35%. W badaniu brali też udział byli sędziowie, a obecnie obserwatorzy 5,88%. Tylko 2,94% arbitrow prowadzi II Ligę. Niestety wśród ankietowanych zabrakło arbitrow z I Ligi i Ekstraklasy. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że sędziowie mają rzadki kontakt z klasowymi zespołami, a przez to muszą wykazywać się swoimi umiejętnościami na niższych szczeblach, gdzie kultura gry jest dużo niższa, a mecze do sędziowania są trudniejsze (Ryc. 3).

Od sędziów wymaga się dobrej kondycji fizycznej. Wśród ankietowanych prawie połowa (44,12%) trenuje kilka razy w tygodniu. Raz w tygodniu trenuje 23,53%, a kilka razy w miesiącu 22,06%. Raz w miesiącu lub rzadziej trenuje ponad jedna dziesiąta respondentów (10,29%). Nikt z respondentów nie trenuje codziennie. Powyższe dane świadczą o tym, że sędziowie starają się dbać o swoją kondycję fizyczną (Ryc.4).

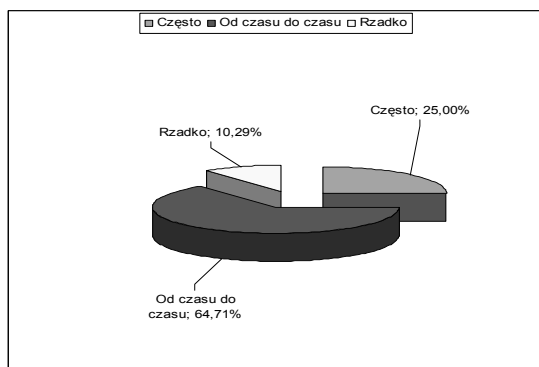

Ryc. 3. Klasa prowadzonych rozgrywek wśród badanych sędziów piłki nożnej
Źródło: opracowanie własne

Ryc. 4. Czas poświęcony na trening
Źródło: opracowanie własne

Sędziowie powinni ciągle się dokształcać i pogłębiać swoją wiedzę poprzez czytanie prasy specjalistycznej i przepisów gry, jak również przez uczestnictwo w szkoleniach dla arbitrow piłkarskich. Ponad połowa (64,71%) czyta prasę i przepisy od czasu do czasu. Jedna czwarta (25%) czyta często, a tylko 10,29% rzadko zagląda do prasy i przepisów. Nie ma arbitrow, którzy w ogóle by nie korzystali z przepisów i prasy fachowej (Ryc. 5).

Ryc. 5. Korzystanie z prasy fachowej i przepisów gry
Źródło: Źródło własne

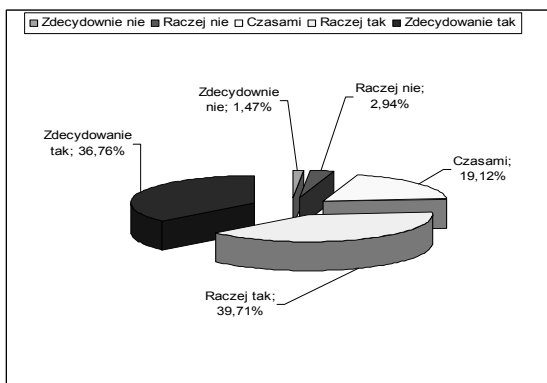
Prawie wszyscy ankietowani (94,12%) uczestniczyli kilka razy do roku w szkoleniach organizowanych przez związek, a tylko 5,88% bierze udział w szkoleniu raz w miesiącu. Nie ma wśród ankietowanych sędziów osób biorących udział w szkoleniach raz w roku (ryc. 6).

Ryc. 6. Uczestnictwo w szkoleniach

Źródło: Źródło własne

Zdobyta wiedza procentuje w przyszłym prowadzeniu zawodów. Ponad jedna trzecia badanych (39,71%) odpowiedziała raczej tak, a 36,76% zdecydowanie tak na pytanie czy szkolenia miały wpływ na późniejsze zachowanie podczas zawodów. Czasami odpowiedziało 19,12% raczej nie odpowiedziało 2,94%, a tylko 1 osoba (1,47%) odpowiedziała na to pytanie zdecydowanie nie. Można na podstawie otrzymanych odpowiedzi domniemać, że szkolenia wpływają na późniejsze zachowanie większości sędziów (Ryc. 7).

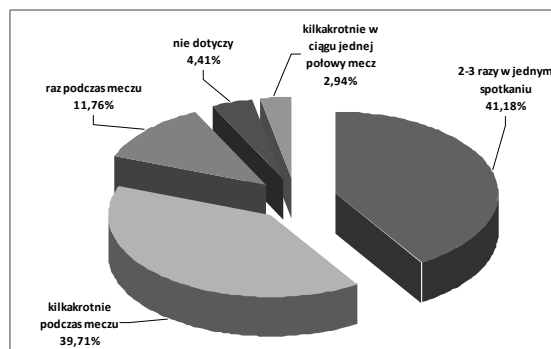
Ryc. 7. Wpływ szkoleń na późniejsze zachowanie podczas meczu

Źródło: opracowanie własne

Praca sędziego jest bardzo odpowiedzialna i często wywołuje stres. 41,18% badanych spotyka się z sytuacjami stresowymi dwa, trzy razy w całym spotkaniu. Nieco mniej, bo 39,71% ma do czynienia z sytuacjami stresowymi kilkakrotnie w całym meczu. Raz w meczu z sytuacją stresową spotyka się 11,76%. Nigdy w czasie meczu stres nie dotyczył 4,41% sędziów. Kilkakrotnie w ciągu jednej połowy spotkania stres pojawiał się u dwóch osób (2,94%). Uzyskane dane pozwalają stwierdzić, że praca sędziego piłkarskiego jest stresująca i wymaga ogromnej odporności (Ryc. 8).

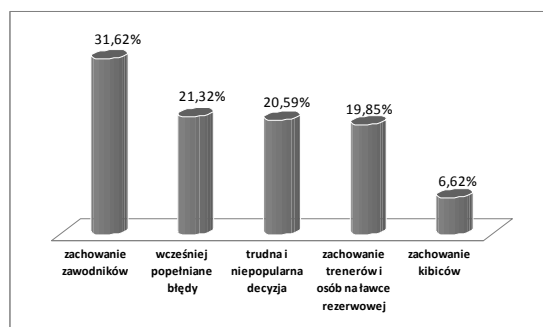
Różne czynniki wywołują stres podczas meczu. Niecała 1/3 sędziów (31,62%) stwierdziła, że sytuacje stresowe wywołuje zachowanie zawodników. Dla ponad 1/5 (21,32%) sytuacja stresowa powstaje w wyniku wcześniej popełnionych błędów. Podjęcie trudnej i niepopularnej decyzji to czynnik stresujący dla 20,59% badanych. 19,85% stwierdziło, że sytuacje stresowe wywołuje zachowanie trenerów i osób na ławce rezerwowych, a tylko 6,62% ankietowanych uznało zachowanie kibiców za czynnik wywołujący sytuacje stresowe. Nie było osób, które udzieliły innej odpowiedzi niż proponowane. Otrzymane wyniki pozwalają stwierdzić, że zawód sędziego jest stresujący i arbiter

musi umieć sobie z tym stresem radzić, bo to jeden z elementów jego pracy (Ryc. 9).

Ryc. 8. Liczba sytuacji wywołujących stres

Źródło: Źródło własne

Ryc. 9. Czynniki wywołujące sytuacje stresowe

Źródło: Źródło własne

2. Kompetencje profesjonalno – zawodowe sędziego piłki nożnej

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, iż wśród kompetencji profesjonalnych – zawodowych w opiniach sędziów najbardziej pożądaną kompetencją na poziomie bardzo potrzebnym do pracy w zawodzie jest **1. Umiejętność podejmowania zawsze jasnych i jednoznacznych decyzji** (77,94%). Badani w 11,77% wskazali, że jest to kompetencja na uśrednionym poziomie ważności. Także co dziesiąty badany (10,29%) wskazał, że posiadanie jej dotyczy tylko nielicznych w zawodzie i jest ona wybitnie ważną kompetencją. Nikt nie opowiedział się, iż jest ona nieistotna lub jej znaczenie jest minimalne w pracy sędziego piłki nożnej.

Badani w ¼ wskazali także wysoki poziom posiadania przez sędziów kompetencji **2. Umiejętność prawidłowego stosowania napomnień i wykluczeń** (75,00%). Badani w 11,77% oszacowali, iż jest ona średnio potrzebna w pracy. Taka sama ilość respondentów (11,77%) oceniła jej ważność na poziomie wybitnym w pracy zawodowej. Znaleźli się także sędziowie (2,94%), którzy jej ważność szacują na poziomie minimalnym do pracy zawodowej.

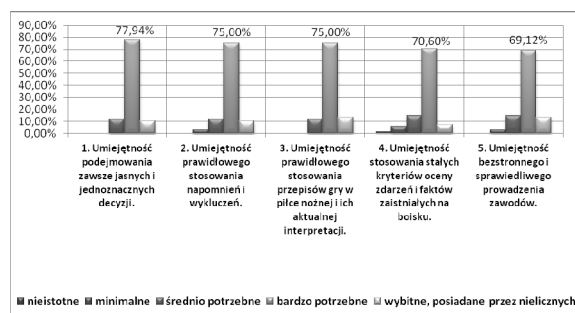
Respondenci w takiej samej ilości (75,00%) w stosunku do kompetencji drugiej, oszacowali ważność kolejnej na poziomie bardzo ważnym do pracy zawodowej **3. Umiejętność prawidłowego stosowania przepisów gry w piłce nożnej i ich aktualnej interpretacji** (75,00%). Badani w 13,23% ocenili jej ważność na poziomie wybitnym. Nieco mniej badanych sędziów (11,77%) oszacowało ważność tej kompetencji na poziomie średnio ważnym w pracy zawodowej. Żaden z sędziów nie ocenił

jej ważności na poziomie minimalnym lub nieistotnym w pracy zawodowej.

4. **Umiejętność stosowania stałych kryteriów oceny zdarzeń i faktów zaistniałych na boisku** na poziomie wysokim wskazało 70,60% ankietowanych. Respondenci w 14,70% oszacowali,

że ta kompetencja jest średnio ważna w pracy zawodowej. Sędziowie w 7,35% wskazali na wybitną wartość tej kompetencji. Badani w 5,88% ocenili ją na poziomie drugim – minimalnym w pracy. Znalazł się także jeden sędzia stanowiący 1,47% badanych, który wskazał, że jest ona nieistotna w tym zawodzie. W przypadku tej kompetencji opinie o jej ważności były bardzo podzielone.

Nieco mniejsze znaczenie sędziowie nadali kompetencji 5. **Umiejętność bezstronnego i sprawiedliwego prowadzenia zawodów** (69,12%). Sędziowie, w 14,70% oszacowali jej ważność na poziomie uśrednionym. Nieco mniej badanych sędziów (13,24%) wskazało, iż jest to wybitna kompetencja należąca tylko do nielicznych. Dwóch badanych sędziów (2,94%) oszacowało jej wartość na poziomie minimalnym do pracy zawodowej (ryc. 9).

Ryc. 9. Kompetencje profesjonalne – zawodowe sędziów piłki nożnej: 1-5

Źródło: opracowanie własne

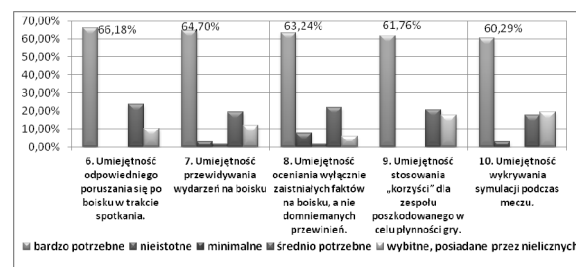
Bardzo potrzebną w opinii badanych sędziów okazała się 6. **Umiejętność odpowiedniego poruszania się po boisku w trakcie spotkania**. Ważność jej na poziomie bardzo wysokim oszacowało 66,18% badanych. Prawie ¼ respondentów oceniła tą kompetencję na poziomie średnim (23,53%). Co dziesiąty badany (10,29%) ocenił jej ważność na poziomie wybitnym i występującym u nielicznych sędziów piłki nożnej. Żaden z sędziów nie ocenił wartości tej kompetencji na poziomie minimalnym lub nieistotnym do pracy zawodowej.

Badani w 64,70% ocenili ważność kompetencji 7. **Umiejętność przewidywania wydarzeń na boisku** na poziomie bardzo dobrym w pracy zawodowej. W przypadku tej i kolejnej kompetencji opinie sędziów były bardzo podzielone. Prawie co piąty badany (19,12%) ocenił jej ważność na poziomie średnim, natomiast 11,77% sędziów oceniło jej ważność na poziomie wybitnym. Nieliczni oszacowali jej ważność na niższych poziomach: 2,94% badanych na poziomie minimalnym w tym zawodzie, i 1,47% na poziomie nieistotnym w pracy sędziego.

Kompetencja 8. **Umiejętność oceniania wyłącznie zaistniałych faktów na boisku, a nie domniemyanych przewinień** została oceniona na poziomie bardzo dobrym przez 63,24% badanych sędziów. Badani w 22,04% ocenili tą kompetencję jako średnio ważną w zawodzie; 7,35% oceniło, iż jest ona potrzebna w zakresie minimalnym. Respondenci w 5,88% oszacowali jej wartość na wybitną. Jeden z badanych stanowiący 1,47% ocenił, iż jest ona nieistotna w pracy sędziego.

Na dziewiątym miejscu wśród bardzo potrzebnych w zawodzie sędziego uplasowała się kompetencja 9. **Umiejętność stosowania „korzyści” dla zespołu poszkodowanego w celu płynności gry**. Została ona oceniona przez 61,76% jako bardzo ważna. Respondenci w 1/5 oszacowali jej ważność jako średnią (20,59%). Wybitną wartość nadało jej 17,65% sędziów. Odnośnie tej kompetencji nie było sędziów oceniających ją na poziomie minimalnym i nieistotnym.

Kompetencja 10. **Umiejętność wykrywania symulacji podczas meczu** została oceniona na poziomie bardzo ważnym w pracy sędziego przez 60,29% badanych. Prawie co piąty badany (19,12%) ocenił ją na poziomie wybitnym, natomiast nieco mniej sędziów piłki nożnej (17,65%) oszacowało jej wartość na poziomie średnim. Dwóch badanych sędziów stanowiących 2,94% wszystkich respondentów oszacowało jej wartość na poziomie minimalnie potrzebnym w pracy zawodowej (ryc. 10).

Ryc. 10. Kompetencje profesjonalne – zawodowe sędziów piłki nożnej: 6-10

Źródło: opracowanie własne

Kompetencja 11. **Umiejętność sprawnego operowania gwizdkiem** w opinii ponad połowy badanych sędziów (58,82%) została oceniona na poziomie bardzo ważnym. Prawie co piąty badany (19,12%) oceniła jej ważność na poziomie średnim. Respondenci w 11,77% oszacowali, iż ta kompetencja należy do wybitnych i posiadają ją tylko nieliczni. Minimalną ważność operowania gwizdkiem oceniło 2,94% ankietowanych sędziów. Żaden sędzia nie ocenił tej kompetencji na poziomie nieistotnym w pracy zawodowej.

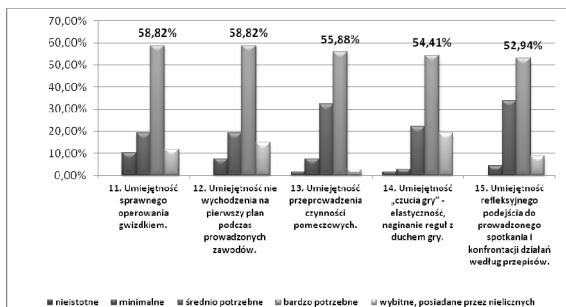
Kompetencja 12. **Umiejętność nie wychodzenia na pierwszy plan podczas prowadzonych zawodów** także jak w przypadku poprzedniej kompetencji została oceniona na poziomie 58,82% na poziomie bardzo ważnym. Badani w 19,12% ocenili jej ważność na poziomie uśrednionym. Sędziowie w 14,77% oszacowali, iż jest ona wybitną i należy tylko do umiejętności nielicznych sędziów. Najmniej badanych oceniło jej ważność na poziomie minimalnym do pracy zawodowej (7,35%).

Nieco ponad połowa ankietowanych oceniła na bardzo wysokim poziomie kompetencję 13. **Umiejętność przeprowadzenia czynności pomocowych (wypełnienie protokołów, sporządzenie sprawozdania, przyjęcie ewentualnych protestów)** (55,88%). Prawie co trzeci badany (32,36%) ocenił jej ważność na poziomie średnim. Sędziowie w 7,35% ocenili ją na poziomie minimalnym w pracy zawodowej. Nieliczni, stanowiący 2,94% badanych sędziów oszacowali ją na poziomie występującym u nielicznych – wybitnym, oraz na poziomie nieistotnym w pracy zawodowej (1,47%).

Kompetencja 14. **Umiejętność „czucia gry” - elastyczność, naginanie reguł z duchem gry** została oceniona jako bardzo ważna w opinii 54,41% badanych sędziów. Ankietowani w 22,06% oszacowali, iż jest ona średnio ważna w pracy, natomiast nieco mniej badanych oszacowało jej ważność na poziomie wybitnym (19,12%). Nieliczni badani (2,94%)

wskazali, iż jest ona ważna w minimalnym zakresie, lub nieistotna w pracy sędziego (1,47%).

15. **Umiejętność refleksyjnego podejścia do prowadzonego spotkania i konfrontacji działań według przepisów** została oceniona na poziomie bardzo wysokim w opinii ponad połowy badanych sędziów (52,94%). Co trzeci badany (33,82%) ocenił ją na średnim poziomie wartości w pracy zawodowej. Nieliczni stanowiący 8,83% ocenili jej ważność na poziomie wybitnym. Najmniej osób (4,41%) wskazało, iż jest ona potrzebna w pracy w zakresie minimalnym. Żaden z badanych sędziów nie wskazał, iż jest to kompetencja nieistotna (ryc. 11).

Ryc. 11. Kompetencje profesjonalne – zawodowe sędziów piłki nożnej: 11-15

Źródło: opracowanie własne

Badani sędziowie nie zapomnieli również o podnoszeniu swoich kwalifikacji. Kompetencję 16. **Samodoskonalenie się przez udział w szkoleniach sędziowskich i czytanie prasy fachowej związanej z zawodem sędziego** na poziomie bardzo ważnym wskazała ponad połowa ankietowanych (51,48%). Co trzeci badany (33,82%) oszacował jej ważność jako średnią. Badani w takiej samej ilości ocenili ją jako wybitną (7,35%), oraz jako minimalnie potrzebną w praktyce zawodowej (7,35%).

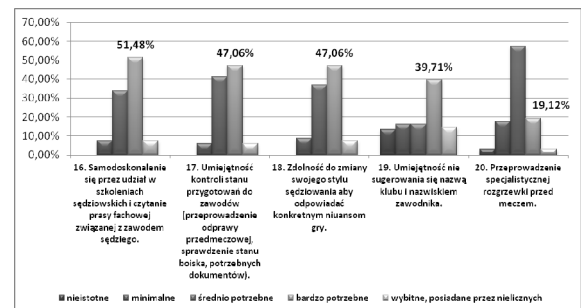
Trochę mniej niż 1/2 sędziów (47,06%) wskazała na wysokim poziomie kompetencję 17. **Umiejętność kontroli stanu przygotowań do zawodów (przeprowadzenie odprawy przedmeczowej, sprawdzenie stanu boiska, potrzebnych dokumentów)** Badani w 41,18% ocenili ją jako średnio ważną w praktyce sędziowania meczów. Wybitną ważność tej kompetencji nadało 5,88% ankietowanych. Taka sama ilość ankietowanych wskazała, iż jej ważność jest minimalna w praktyce zawodowej.

Kompetencja 18. **Zdolność do zmiany swojego stylu sędziowania, aby odpowiadać konkretnym niuansom gry** została oceniona jako bardzo ważna w opinii 47,06%. Badani w ponad 1/3 (36,76%) ocenili jej ważność na poziomie uśrednionym w pracy zawodowej. Ankietowani w 8,83% stwierdzili, iż jest ona minimalnie potrzebna w praktyce sędziego. Najmniej respondentów stanowiących 7,35% poddanych badaniu oszacowała jej ważność na poziomie wybitnym, posiadanym przez nielicznych.

Ponad 1/3 arbitrów oceniła na bardzo wysokim poziomie kompetencję 19. **Umiejętność nie sugerowania się nazwą klubu i nazwiskiem zawodnika** (39,71%). Badani w 16,18% ocenili ją na poziomie średnim ważności, lub poziomie minimalnie potrzebnym w praktyce sędziego (16,18%). Nieco mniej badanych (14,70%) oceniło jej wartość na poziomie wybitnym. Najmniej respondentów (13,23%) oceniła, iż jest ona nieistotna w pracy sędziego.

Tylko 19,12% ankietowanych oceniło na poziomie bardzo ważnym kompetencję 20. **Przeprowadzenie specjalistycznej rozgrzewki przed meczem**. Ponad połowa badanych sędziów

(57,35%) oszacowała, iż jest ona średnio ważna w praktyce zawodowej. Badani w 17,65% ocenili, iż jest to kompetencja potrzebna na poziomie minimalnym w pracy. Badani w 2,94% oszacowali jej ważność, jako wybitną występującą u nielicznych, oraz jako nieistotną do pracy sędziego (2,94%) (ryc. 12).

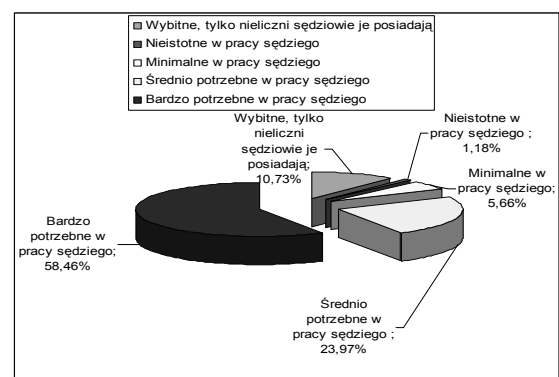
Ryc. 12. Kompetencje profesjonalne – zawodowe sędziów piłki nożnej: 16-20

Źródło: opracowanie własne

Otrzymane wyniki pozwalają sądzić, iż najbardziej przydatne są kompetencje profesjonalne, ponieważ większość sędziów wskazywała je, jako bardzo ważne w praktyce, a wręcz wskazane do zawodu lub dość potrzebne. Niektórzy także wskazywali, że są one wybitne i dotyczą tylko nielicznych sędziów. Tylko nieliczni badani wskazywali, że są one nieistotne w ich pracy bądź minimalnie ważne w wykonywaniu obowiązków sędziego. Szczegółowe wyniki badań przedstawiono w tabeli 3.

3. Podsumowanie i wnioski

Podsumowując wyniki przeprowadzonych badań, można stwierdzić, iż ponad połowa (58,46%) badanych sędziów – praktyków w zawodzie oceniła, iż wybrane kompetencje profesjonalne powinny charakteryzować ich przedstawicieli na poziomie bardzo wysokim. Prawie 1/4 badanych sędziów piłki nożnej (23,97%) oszacowała, iż są one potrzebne na poziomie średnim. Co dziesiąty badany (10,73%) ocenił ważność kompetencji na poziomie wybitnym. Nieliczni oszacowali ważność kompetencji profesjonalnych na poziomie minimalnie potrzebnym w praktyce sędziego (5,66%), lub nieistotne w tej pracy (1,18%) (ryc. 5).

Ryc. 13. Kompetencje profesjonalne w opinii sędziów piłki nożnej

Źródło: opracowanie własne

Badani sędziowie w 1/4 opowiedzieli się, iż trzy kompetencje powinny cechować sędziego na poziomie bardzo dobrym. Należą do nich:

Lp.	Kompetencje profesjonalno – zawodowe - specyficzne do zawodu sędziego piłki nożnej	Poziom kompetencji sędziów piłkarskich									
		Poziom 0 Nieistotne do pracy		Poziom 1 Minimalne do zawodu		Poziom 2 Średnie, dość potrzebne w pracy		Poziom 3 Bardzo dobre, wskazane do zawodu		Poziom 4 Wybitne, dotyczące tylko nielicznych	
		N	udział %	N	udział %	N	udział %	N	udział %	N	udział %
1.	Umiejętność podejmowania zawsze jasnych i jednoznacznych decyzji.	0	-	0	-	8	11,77%	53	77,94%	7	10,29%
2.	Umiejętność prawidłowego stosowania napomnień i wykluczeń.	0	-	2	2,94%	8	11,77%	51	75,00%	7	10,29%
3.	Umiejętność prawidłowego stosowania przepisów gry w piłce nożnej i ich aktualnej interpretacji.	0	-	0	-	8	11,77%	51	75,00%	9	13,23%
4.	Umiejętność stosowania stałych kryteriów oceny zdarzeń i faktów zaistniałych na boisku.	1	1,47%	4	5,88%	10	14,70%	48	70,60%	5	7,35%
5.	Umiejętność bezstronnego i sprawiedliwego prowadzenia zawodów.	0	-	2	2,94%	10	14,70%	47	69,12%	9	13,24%
6.	Umiejętność odpowiedniego poruszania się po boisku w trakcie spotkania.	0	-	0	-	16	23,53%	45	66,18%	7	10,29%
7.	Umiejętność przewidywania wydarzeń na boisku.	1	1,47%	2	2,94%	13	19,12%	44	64,70%	8	11,77%
8.	Umiejętność oceniania wyłącznie zaistniałych faktów na boisku, a nie domniemyanych przewinień.	1	1,47%	5	7,35%	15	22,06%	43	63,24%	4	5,88%
9.	Umiejętność stosowania „korzyści” dla zespołu poszkodowanego w celu płynności gry.	0	-	0	-	14	20,59%	42	61,76%	12	17,65%
10.	Umiejętność wykrywania symulacji podczas meczu.	0	-	2	2,94%	12	17,65%	41	60,29%	13	19,12%
11.	Umiejętność sprawnego operowania gwizdkiem.	0	-	7	10,29%	13	19,12%	40	58,82%	8	11,77%
12.	Umiejętność nie wychodzenia na pierwszy plan podczas prowadzonych zawodów.	0	-	5	7,35%	13	19,12%	40	58,82%	10	14,71%
13.	Umiejętność przeprowadzenia czynności pomocowych. (wypełnienie protokołów, sporządzenie sprawozdania, przyjęcie ewentualnych protestów).	1	1,47%	5	7,35%	22	32,36%	38	55,88%	2	2,94%
14.	Umiejętność „czucia gry” - elastyczność, nagananie reguł z duchem gry.	1	1,47%	2	2,94%	15	22,06%	37	54,41%	13	19,12%
15.	Umiejętność refleksyjnego podejścia do prowadzonego spotkania i konfrontacji działań według przepisów.	0	-	3	4,41%	23	33,82%	36	52,94%	6	8,83%
16.	Samodoskonalenie się przez udział w szkoleniach sędziowskich i czytanie prasy fachowej związanej z zawodem sędziego.	0	-	5	7,35%	23	33,82%	35	51,48%	5	7,35%
17.	Umiejętność kontroli stanu przygotowań do zawodów (przeprowadzenie odprawy przedmeczowej, sprawdzenie stanu boiska, potrzebnych dokumentów).	0	-	4	5,88%	28	41,18%	32	47,06%	4	5,88%
18.	Zdolność do zmiany swojego stylu sędziowania aby odpowiadać konkretnym niuansom gry.	0	-	6	8,83%	25	36,76%	32	47,06%	5	7,35%
19.	Umiejętność nie sugerowania się nazwą klubu i nazwiskiem zawodnika.	9	13,23%	11	16,18%	11	16,18%	27	39,71%	10	14,70%
20.	Przeprowadzenie specjalistycznej rozgrzewki przed meczem.	2	2,94%	12	17,65%	39	57,35%	13	19,12%	2	2,94%
Ilość ocen w 5 poziomach kompetencji		16	-	77	-	326	-	795	-	146	-
Średnia kompetencji profesjonalno – zawodowych i udział %:		0,8	1,18%	3,85	5,66%	16,3	23,97%	39,75	58,46%	7,3	10,73%

Tab. 3. Kompetencje profesjonalne w pracy sędziego piłki nożnej

Źródło: opracowanie własne

- Umiejętność podejmowania zawsze jasnych i jednoznacznych decyzji.
- Umiejętność prawidłowego stosowania napomnień i wykluczeń.
- Umiejętność prawidłowego stosowania przepisów gry w piłce nożnej i ich aktualnej interpretacji.

Pozostałe kompetencje profesjonalno – zawodowe także zostały często oceniane na poziomie bardzo wysokim przez wielu sędziów z doświadczeniem zawodowym (tab. 1). Oznacza to, iż zawód sędziego jest złożony i wymaga wszechstronnego przygotowania do pracy zawodowej. Tylko jedna kompetencja została oceniona na poziomie bardzo wysokim przez niespełna 1/5 respondentów i odnosiła się do stosowania specjalistycznej rozgrzewki przed sędziowaniem.

Na podstawie przeprowadzonych badań można postawić następujące wnioski:

- Zagadnienia kompetencji sędziów powinno bardziej zainteresować środowiska praktyków i naukowe.
- Powinno się prowadzić bieżące badania samooceny i oceny kompetencji sędziów piłki nożnej poprzez opracowanie i zastosowanie ogólnego modelu kompetencyjnego w tej profesji.

Otrzymane wyniki pozwalają sądzić, iż najbardziej przydatne są kompetencje profesjonalne, ponieważ większość sędziów wskazywała je, jako bardzo ważne w praktyce, a wręcz

wskazane do zawodu lub dość potrzebne. Niektórzy także wskazywali, że są one wybitne i dotyczą tylko nielicznych sędziów. Tylko nieliczni badani wskazywali, że są one nieistotne w ich pracy bądź minimalnie ważne w wykonywaniu obowiązków sędziego. Szczegółowe wyniki badań przedstawiono w tabeli 3.

Piśmiennictwo

- bp (2006) *Czy kobiety nadają się do sędziowania* 2006-12-06 <http://www.sport.pl/pilka/1.65032.3776916.html>.
- Fudala M. (2005) *Sprawność motoryczna sędziego piłki nożnej a realizacja zadań meczowych* Lider 7-8.
- Gucze G., Wasielewski G. *Zasady postępowania w przypadku naruszenia nietykalności cielesnej sędziego piłki nożnej*. Kolegium Sędziów Kaliskiego Okręgu ZPN <http://www.podokregzg.smoko.pl/inne/nietykalnosc.pdf>.
- MP *Sędzia wróg numer jeden*. Rzeczpospolita 13-11-2006, sedzia.com
- Sahaj T. (2007) *Sędziowanie i sędziowie w piłce nożnej* w: COS Sport Wyczynowy 2007, Nr 7-9/511-513, http://www.cos.pl/sw/79_07/115.pdf.
- Sędzia uciekł przed kibicami do lasu 21-11-2011 Źródło: PAP <http://wiadomosci.dziennik.pl/sport/pilka-nozna/artykuly/367607,bosniacki-sedzia-uciekł-przed-kibicami-dolasu.html>.